

Statsbudsjettet for 2026 – innspill fra Creo

Creo – forbundet for kunst og kultur er Norges største kunstnerorganisasjon med over 11.000 medlemmer. Creos medlemmer arbeider innenfor alle deler av kulturlivet; Noen er artister, noen er utøvende musikere i et band, i et ensemble, i en kirke eller i et orkester. Noen er pedagoger eller underviser i musikk eller andre kunsthøgskolefag i grunnskolen, på videregående skoler, i private og kommunale kulturskoler, ved en høyskole eller et universitet. Noen er låtskrivere eller komponister eller begge deler. Noen danser ballett eller moderne dans, noen jobber med lyd og lys eller gjør andre ting «bak scenen» og noen er musikkterapeuter.

I Meld.St. 22 (2022-2023) Kunstnarkår etableres følgende samfunns mål for kulturpolitikken:

Eit velfungerande og godt samfunn inneheld og legg til rette for kunst og kunstnarar – fordi kunst bidreg til meiningsfulle liv og dimed meningsfull samfunnsutvikling, men òg fordi kunsten er ein viktig del av den demokratiske infrastrukturen, som rom for frie ytringar og diskusjon.

Dette er overordnede mål Creo kan stille seg bak. Men dette er abstrakte mål som i den praktiske politikken må fylles med innhold. Et aktivt og mangfoldig kunst- og kulturliv er viktig for å gi den enkeltes liv et rikere og mer fullverdig innhold. Kultur bidrar også til verdiskapning, kompetanse, læring, helse og toleranse. Kunst- og kulturuttrykk har en verdi i seg selv og for seg selv.

Alle må gis tilgang til kunstopplevelser og kulturaktiviteter. Dette sikres best gjennom offentlig finansiering og gode og forutsigbare finansieringsordninger. Kulturen er en vesentlig del av det offentlige ordskiftet, og både enkeltkunstnere, frie kunstnergrupper og kulturinstitusjonene spiller en sentral rolle for debatt, demokrati, ytringsfrihet og meningsdannelse.

Vi vil i dette notatet komme med konkrete forslag til prioriteringer som kan fremmes i forslaget til statsbudsjett for 2026.

Departementet ønsker at kunstnarpolitikken framover skal bidra til at kunstnarane har gode moglegheiter til å verke som kunstnarar nasjonalt og internasjonalt og de ønsker at kunstnarane ... kan verke over heile landet.

I Sverige har frilansskuespillere, -dansere og -musikere i en årrekke kunnet kombinere kunstnerisk utøvelse på høyt nasjonalt og internasjonalt nivå med den tryggheten det er å være ansatt i TeaterAlliansen, Dansalliansen eller Musikalliansen. Alliansene har i Sverige vært en løsning på de dårlige levekårene mange svenske frilansdansere, -skuespillere og -musikere lever under. Videre har alliansene sørget for en ytterligere profesjonalisering av de tre ulike feltene. Det stilles store krav til dem som blir ansatt i alliansene. Utdannelse, erfaring og arbeidsfrekvens blir vektlagt hos utøverne. Alliansene utgjør slik en pool av topp kvalifiserte utøvere. Her i Norge har Skuespiller- og dansealliansen har vist seg som en solid og viktig institusjon. Denne må videreføres og videreutvikles.

I 2021 fikk vi i Creo tildelt 1 million kroner til å utrede en Musikerallianse. Denne utredningen ble overlevert Kultur- og likestillingsdepartementet 20. mai 2022. I forbindelse med revidert budsjett 2023 bevilget Stortinget så 3 millioner kroner til oppstart av en slik allianse.

12. september i 2023 fikk vi i Creo brev fra Kultur- og likestillingsdepartementet med beskjed om at vi fikk tildelt et engangstilskudd på 3 000 000 kroner til formålet for 2023. Tilskuddet var bevilget på kap. 320, post 74, jf. Prop. 118 S (2022–2023) og Innst. S 490 (2022–2023). Vi ble også bedt om å undersøke hvordan en større del av musikkfeltet kunne inkluderes i en musikerallianse enn det som var lagt til grunn i Creos utredning av 20. mai 2022, herunder også at alliansen må inkludere både organiserte og uorganiserte musikere. Dette ble gjort i brev til departementet av 25.09.2023. Den 4. oktober i år fikk vi så endelig beskjed om at midlene skulle overføres.

I brevet av 12. september fra KUD ble vi riktignok gjort oppmerksom på at dette er en engangsbevilgning og at Creo/musikeralliansen derfor ikke kan legge til grunn at midlene blir videreført i 2024. Dette er så langt vi erfarer normal prosedyre. Men siden midlene ble overført, med en klar henvisning til tiltaket, tolket vi dette entydig som en bekreftelse på at Creo skulle effektivere bestillingen. Vi stiftet derfor – sammen med Norsk teater- og orkesterforening - organisasjonen Musikeralliansen AS, og etablerte et styre. Styret ansatte daglig leder, og startet arbeidet med kriterier for ansettelse av musikere.

En slik allianse er et direkte svar på formuleringen i Hurdalsplattformen om at regjeringen vil «leggje til rette for fleire kulturarbeidsplassar og kompetansemiljø over heile landet». Den er også et avgjørende tiltak for å sikre arbeidsplasser og aktivitet i musikkbransjen etter to år med pandemi og svært alvorlige konsekvenser fra forrige regjerings stadige nedstengninger. Det er påvist i flere rapporter at de som ble verst rammet var de utøvende kunstnerne, og av dem var musikere igjen de som kom aller dårligst ut. Musikeralliansen vil kunne bøte på noen av skadene etter koronakrisen, og den vil bidra til et mer bærekraftig og forutsigbart kulturliv.

Stor var derfor både overraskelsen og skuffelsen da det i departementets forslag til budsjett for 2025 ikke var satt av midler til videreføring av Musikeralliansen. Vi finner det merkelig at et flertallsvedtak på Stortinget våren 2023 - om en oppstart av en musikerallianse - ikke blir fulgt opp av angjeldende departement.

- ***Creo ønsker at vedtaket og bevilgningen om en Musikerallianse følges opp i årene framover. Vi viser i den forbindelse til oversendt notat pr mai 2022 og Stortingets vedtak om en bevilgning på 3 millioner kroner til tiltaket mai 2023. Vi ber om at det avsettes minst 5 millioner kroner i statsbudsjettet for 2026 til dette tiltaket.***

Selv om ABE kuttene avvikles, har musikk- og scenekunstinstitusjonene hatt en realnedgang på om lag 1 % i sine bevilgninger. I et kulturliv som allerede sliter med høyere kostnader, akkumulert underfinansiering og ettervirkninger av pandemien er dette alvorlig, og vi ser nå at den økonomiske situasjonen for flere institusjoner både fører til reell nedbemanning med fare for oppsigelser samt mindre sysselsetting av frilansere og selvstendig næringsdrivende. Dette er selvfølgelig svært alvorlig for den enkelte kulturarbeider – både de ansatte og frilanserne - og for den enkelte institusjon, men vil også være negativt for utførelsen av det samfunnsoppdraget disse helt sentrale institusjonene er gitt av Stortinget, på vegne av fellesskapet og våre medborgere.

- **Creo ber regjeringen kompensere for underkompensasjonen ABE-kuttene førte til, underkompensasjonen i 2023 og 2024, og i tillegg legge inn tilstrekkelig kompensasjon for 2026.**

Den kulturelle skolesekken, den kulturelle bæremeisen og den kulturelle spaserstokken er viktige tiltak som må videreutvikles. Den kulturelle skolesekken er nå under omorganisering, og heter nå «Kulturtanken». En viktig motivasjon for omorganiseringen og en del av Kulturtankens mandat er å forbedre samarbeidet mellom skole- og kultursektoren. Vi vil understreke at en parallell styrking av de humanistiske og estetiske fagene i skolen og en profesjonalisering av mottakerapparatet er en forutsetning for å lykkes i dette arbeidet. Det må legges til grunn at tilbudet gjennom Kulturtanken skal supplere, og på ingen måte erstatte, kunst- og kulturfagopplæringen i skolen. De praktisk- estetiske fagene i grunnopplæringen har sitt eget mandat og egne mål, og må og skal utvikles på egne premisser. Her kan kulturskolelærere med kombinerte stillinger i skoleverket være en viktig ressurs.

- **Midlene til Den kulturelle skolesekken og andre «sekker» må også økes, slik at alle barn og unge får tilbud om gode produksjoner i alle kunstsjangrene flere ganger i skoleåret. Vi ber om at midlene til DKS økes med minst 10% i forslaget til statsbudsjett for 2026.**

Forsvarets musikk er nå delvis finansiert over Kulturdepartementets budsjett. Dessverre er ikke rammene deres tilstrekkelige til å opprettholde en forsvarlig drift. Forsvarets musikk trenger en stabil og forutsigbar organisasjon med en bærekraftig struktur. Det må avsettes tilstrekkelige driftsmidler slik at hele samfunnsoppdraget kan løses, og forsvarsmusikkens egenart som kulturbærer i Forsvarets uniform må styrkes.

- **Vi ber regjeringen utarbeide en langsiktig plan for opptrapping og styrking av Forsvarets musikk.**

I Hurdalsplattformen sier regjeringen at den vil styrke kunstnerøkonomien og legge til rette for at kunstnere og kulturarbeidere får bedre rettigheter og arbeidsmuligheter. Det enkleste svaret på disse utfordringene er Kunstnerstipend, og da i særdeleshet arbeidsstipend og andre langvarige stipend slik som stipend for seniorkunstnere og stipend for etablerte kunstnere. Arbeidsstipend og de andre langvarige stipendene gjør det mulig for kunstnere å jobbe langsiktig med kunstnerskapet sitt, noe som vil gi bedre forutsigbarhet og trygghet for kunstneren, samt bedre kunst til glede for alle i samfunnet.

Det er stor søkning til kunstnerstipendene. Tall fra Kulturdirektoratet viser at det i 2023 kun var 9% av alle de som søkte kunstnerstipend som kom gjennom nåløyet. Vi mener dette tallet er alt for lavt, og dessuten synkende i forhold til tidligere år. Vi er derfor glade for at regjeringen i stortingsmelding 22 «Kunstnarkår» sier at den vil «halde fram med opptrappinga av ordningane under Statens kunstnarstipend.» Vi håper regjeringen vil følge opp dette med konkrete bevilgninger i budsjettet for 2026 og minner samtidig om viktigheten av at det må innføres pensjonsopptjening på stipendene. Slik det er i dag fungerer arbeidsstipendene som en «pensjonsfelle» fordi man ikke kan ha mer enn 50% fast stilling ved siden av stipendet og det derfor er umulig å få full opptjening i den perioden man har stipend.

- **Creo ber om en styrking av Statens kunstnerstipend med 25 millioner kroner**

Norsk kulturfond er en avgjørende bidragsyter til det norske kunst- og kulturlivet. Fondet gjør det mulig for kunstnere og utøvere i det frie feltet å utøve sin kunst, og gi kunst- og kulturopplevelser i et bredt sjangerspekter til publikum i hele landet. Ordningen har historisk hatt bred politisk støtte, men vi frykter at Kulturfondet kan stå overfor kutt som vil kunne gjøre ubotelig skade i det frie kunst- og kulturfeltet. Det er derfor viktig med et tydelig signal som viser regjeringens støtte til Kulturfondet.

- ***Creo ber regjeringen sikre finansieringen av Norsk Kulturfond og styrke bevilgningen med et beløp minst tilsvarende frontfagsoppgjøret***

Fond for utøvende kunstnere (FFUK) er en særnorsk tilskuddsordning som er hjemlet i Lov om avgift på offentlig fremføring av utøvende kunstneres prestasjoner. FFUK er en viktig del av det økonomiske grunnlaget for en stor gruppe frilansere i det utøvende feltet. Det har kommet et par avgjørelser fra EU-domstolen som enkelte mener bør få konsekvenser for FFUK sin fremtid. Det er avgjørende at regjeringen benytter de muligheter som allerede finnes i EØS-avtalen til å videreføre nasjonal lovgivning for å sikre avgiftsgrunnlaget til FFUK.

- ***Creo ber regjeringen følge opp varslede endringer i Lov om opphavsrett til åndsverk som vil presisere og sikre avgiftsgrunnlaget til Fond for utøvende kunstnere.***

I lys av sannhets- og forsoningskommisjonens rapport, vil det i 2024 være ekstra viktig å styrke kulturtilbudet til de gruppene som ble hardest rammet av fornorskningspolitikken. Det foreslås derfor øremerking av midler til prosjekt som gjennom minoritetsmedvirkning undersøker hvordan kvenske, samiske og skogfinske barn skal kunne omfattes av FN's konvensjon om barns rettigheter, herunder barnas rett til å leve i pakt med sin kultur, bekjenne seg til og utøve sin religion, eller bruke sitt eget språk. Creo ser med uro på at særlig kvenske og skogfinske barn mangler arenaer for kulturell identitet og utfoldelse. Vi foreslår derfor en utvidelse av minoritetspotten som i dag forvaltes av Kulturrådet. I tillegg bør statskanalen NRK gis rammer for å utvikle et fast programtilbud til kvenske og skogfinske barn.

Også konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP) Art 27 fastslår at (...) minoriteter ikke skal nektes retten til, sammen med andre medlemmer av sin gruppe, å dyrke sin egen kultur. I lys av skadene fornorskningspolitikken gjennom 170 år har påført disse gruppene, er det rimelig at man ikke nøler med å iverksette stimuleringsiltak og overgangsordninger for å rette opp igjen gruppenes mulighet til kunst- og kulturutøvelse. Aktuelle satsningsområder kan være kunstnerstipend og intensivordninger som bidrar til å bøte på og reversere kulturtapet fornorskningspolitikken medførte.

For oss som Norges største fagforening for kunst og kultur er det også avgjørende å påpeke at vi har en utfordring med mangfold i både vårt profesjonelle og frivillige kulturliv. I et sosiokulturelt perspektiv ser vi dessverre at det rekrutteres skjevt, og at spesielt barn i familier med dårlig råd har mindre muligheter til å satse på en kunstnerisk yrkesvei. Dette har ikke bare negative konsekvenser for den enkelte, men bidrar også til et mindre mangfoldig og da et mindre variert og ikke så spennende kunst- og kulturliv.

En kulturell grunnmur basert på mangfold og likeverd vil være et effektivt verktøy for å bygge vennlige samfunn. Å bedre urfolk, nasjonale- og nyere minoriteters deltakelse i kunst- og

kulturlivet vil gi økt kunnskap, relevans og samhandling. Det vil også bidra til å implementere UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven av 2003 i Norge.

- ***Vi ber om at det settes av minst 25 millioner kroner til en egen utredning for å se på hvordan rekrutteringen til både det frivillige og det profesjonelle kulturlivet kan bli bedre sett i et utvidet mangfoldsperspektiv.***

I tillegg vil vi be departementet prioritere:

- ***Økning i bevilgninger til de frie kunstfeltene.***
- ***Å styrke arrangørstøtten og gjestespillstøtten slik at arrangører kan ta større deler av utgiftene til turné.***
- ***Å bidra til en mer miljøvennlig og grønn kulturbransje.***

Med vennlig hilsen

A handwritten signature in blue ink that reads "Hans Ole Rian".

Hans Ole Rian
Forbundsleder
Creo – forbundet for kunst og kultur